СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. Рік XLI. Ч. 25. Джерзи Сіті, Н. Дж., середа, 1 лютого 1933. VOL. XLI. No. 25. Jersey City, N. J., Wednesday, February 1, 1933. THREE CENTS.

ЗДЕРЖАЛИ ЛІЦИТАЦІЇ ФАРМ У СТЕЙТІ АЙОВА

НЮ ЙОРК. — Томас А. Бокнер, президент „Ню Йорк Лайф Іншуренс Компані", заявив, що його компанія здержується від ліцитації фарм у стейті Айова, обдовжених морґеджами компанії.

Сталося це під напором громадянської опінії, яка гостро критикувала поведення асекураційних компаній супроти фармерів, котрих ліцитують за те, що не сплачують довгів і процентів. Інші асекураційні компанії теж здержаться від ліцитування задовжених у них фармерів.

Фарми стейту Айова є задовжені в асекураційних компаніях на $200,000,000.

Отсе здержання ліцитацій є важне на так довго, поки леґіслятура стейту Айова не прийде з поміччю фармерам.

ГУВЕР УЖЕ НЕ РІШАЄ ПРО ДОВГИ.

ВАШИНҐТОН. — Пізнати, що вже приходить новий президент до влади. Між Гувером і Рузвелтом істнує розбіжність думок щодо справи полагоди воєнних довгів. З того, що британський амбасадор поїхав до Ворм Спрінґс, щоби там переговорити справу довгів прямо з Рузвелтом, вносять, що Гувер уже не має що в тій справі рішати, а треба числитися з думкою Рузвелта.

НОВІ ПОДАТКИ.

ОЛБАНІ. — Новий ґовернор Лімен зменшив буджет стейту на 23%, себто до суми $234,998,531, найменшої від 1925 року. Та всетаки не можна покрити цей суми з передбачених доходів, бо є ще дефіцит з минулого року на $105,000,000.

Супроти того вніс ґовернор проєкт нових податків, а то доходових, які піднесено з 1 до 33 процентів, залежно від висоти доходів. Крім того проєктує податок у сумі одного цента від ґальона ґазоліни та обн...ення платень урядовців.

СКИДАЄ ВИНУ НА ТЕРОРИСТІВ.

ГАВАНА. — Президент Мачадо заповідає, що переведе в наступнім році чесні вибори на президента, а сам не буде кандидувати. Каже, що неспокій на Кубі є ділом радикальних елементів, котрі тероризують край.

КАНДИДАТИ ДО КАБІНЕТУ РУЗВЕЛТА.

ВОРМ СПРІНҐС. — Кажуть, що Рузвелт покличе до свого кабінету: на секретаря скарбу сенатора Картера Глеса, на ґенерального прокуратора сенатора Волша, на начального директора почт Джеймса Фарлі, на секретаря праці міс Френсіс Перкінс, а на секретаря стейту сенатора Гула з Тенесі.

В ПАМЯТЬ ПРЕЗИДЕНТА МЕК КІНЛІЯ.

ВАШИНҐТОН. — Президент Гувер виголосив бесіду зпиводу 90-літних уродин президента Мек Кінлія, котрий згинув з рук польського анархіста Чолґоша. Гувер назвав Мек Кінлія „людиною, яка записана в американській історії з найбільшою пошаною".

БИЗНЕСМЕНИ ПРО РЕВІЗІЮ ДОВГІВ.

НЮ ЙОРК. — Нюйорська Торговельна Палата розбиратиме на своїх зборах 2 лютого справу воєнних довгів. В рефераті, виголошенім з боку бизнесменів, буде сказано, що воєнні довги стоять на перешкоді економічному відродженню.

ЗГОРІЛА ДИТИНА, ЗАЛИШЕНА В ХАТІ БЕЗ ОПІКИ.

НЮ ЙОРК. — Місіс Люіза Люго пішла до міста за справунками і лишила три і пів-літнього синка, Фелікса, самого в хаті. Дитина дістала пачку сірників і почала ними бавитись і певно зачеркнула сірник та запалила своє одіння. Як сусіди побачили дим, вдерлися до хати, а пожарна сторожа здушила вогонь за 10 мінут, але дитини не виратували. Вона згоріла. На підлозі знайшли ще порозкидані сірники.

УЛЬТИМАТ ФОРДА.

ДІТРОЙТ. — Генри Форд заявив „Бріґс Меню-фектюрінґ Компані", яка доставляє його фабрикам складові части до автомобілів, що коли вона негайно не полагодить конфлікту зі своїми страйкуючими робітниками, він зірве контракт і буде сам виробляти потрібні йому складові части. Форд не погоджується з закидами, що страйкуючі робітники є комуністами. Він каже, що безробітні не збільшать клопотів Америки. Як не буде роботи по фабриках, вони підуть на землю і будуть знаменитими фармерами, бо матимуть механічний досвід з праці по фабриках.

ПИВО ПЕРЕЙШЛО В СЕНАТСЬКІМ КОМІТЕТІ.

ВАШИНҐТОН. — Сенатський фінансовий комітет дав 12 голосами проти 5 свою згоду на законопроєкт, який допускає 3.05-процентове пиво й вино з опадаткуванням $5 від бочки. Законопроєкт піде тепер під голосування у сенаті.

ПРОТИ ІНФЛЯЦІЇ.

НЮ ЙОРК. — Артур Белентайн, підсекретар скарбу, заявився перед 1,000 банкирами проти інфляції, бажаючи захована цілість доляра.

ПРОТЕСТУЮТЬ ПРОТИ ВИСОКИХ ПОДАТКІВ.

Недалеко французького парляменту в Парижі поліція розігнала демонстрантів податковців, яка направлялася до парляменту, щоб запротестувати проти високих податків.

КОРОЛЬ ВІДЕНСЬКИХ МЕБЛІВ.

Що таке віденські передвоєнні меблі, знають усі. На всьому просторі давньої російської імперії т. зв. буржуазія зітхала до цих меблів і вважала першою заповіддю доброго тону мати їх у себе. Називали їх „гнутими". Та мабуть ніхто не знав назвища першого фабриканта цих меблів, що помер цими днями у Чехословаччині у власнім замку. Він зветься Т. Тонет і помер у 68 році життя. Відділи його фабрики істнували не тільки в Австрії, але і в колишній Росії.

ДІД ПРОВІДНИКА ЕНДЕКІВ БУВ ЖИДОМ.

В Ніску помер 89-літній д-р Альойзи Леві. Він був почесним громадянином Ніска, членом жидівської громадської ради й дідом проф. Станислава Стронського, провідника ендеків.

НЕВМІСНА ЗАМІТКА В „АЛЬҐЕМАЙНЕ" І ЇЇ НАСЛІДОК.

Черновецький „Час" пише: В черновецькій „Альґемайне Цайтунґ" у статті про кішмалецьку банду розбишаків сказано: „Всі обжаловані є Украінці". Дотепер не було звичаєм цього часопису подавати націю злочинця. І ми цього не робили, хоч мали при комунікатах дуже часто нагоду покликуватися на жидівську націю. Українські абоненти „Альґемайне Цайтунґ" зареаґували в цей спосіб, що відмовили часопис. У наступнім числі відписідає начальний редактор на лист д-ра Залозецького у цій справі й оправдується незвичайним зужиттям своїх нервів. А коли так було, то й ми простимо. Начальний редактор, д-р Нідерґофер, звинявся в редакції „Часу" особисто й заявив, що помилка зайшла з недогляду.

СТРАХ ПЕРЕД ДІТОЧОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ.

З Ланів коло Щирця пишуть до львівського „Нового Часу": Дня 3. грудня ходив по хатах поліцай і питав за „Дзвіночком", і іншими діточими часописами та за Історією України. Як не було „Дзвіночка", то питав бодай за одною картокою з нього. „Дзвіночків" не знайшов, хоч переглядав усі книжки в хатах, зате відібрав у кількох коротку „Історію Українського Народу" А. Барвінського, газетку „Наш Приятель" і навіть календарець „Ідея", виданий Маріянським Т-вом Молоді. Хто не хотів дати книжочки, того страшив арештом; одного хлопчину з VI. кляси аже навіть провадив як арештанта (!), але хлопець утік. Про місцевого пароха о. Ст. Сенишина, який ту діточу літературу роздав дітям, сказав поліцай: „Ксєндза за то, же роздавал, зкуцими!" (так!). Просто диво, що вироблюють сільські кацики. Зовсім невинну діточу літературу, що виходить леґально і переходить цензуру у Львові, переслідують гейби якусь заборонену річ. Це є яскраве безправство.

СМІЛИЙ ХЛОПЕЦЬ ВИРАТУВАВ ЧОТИРИ ОСОБИ З ВОГНЮ.

В місцевости Еровгед, в Алберті, сталася траґедія через вибух нафти. Пані Лінард встала була раненько й хотіла скоро розпалити в кухні, тож вляла на дрова нафти. Від запаленої трісочки нафта вибухла в банці. Нафта змочила убрання і від цього пані Лінард негайно перемінилася в горіючий стовп. Ратунку для неї не було. Вибух нафти пробудив 19-літнього сина Ралфа. Він збіг надолину зі спальні й виніс обгорілий труп матери на двір. Тоді побіг до спальні, де спала його 17-літня сестра Марджорі і її товаришка, Мері Мичел. Він вибив вікно, зліз надолину і приклав драбину, по якій злізла Марджорі й Мері. Опісля в такий самий спосіб вратував свого батька, що попік собі руки, стараючися погасити вогонь. Ще раз вбіг до горіючої хати й вратував свою 10-літню сестру Глeдис, що від диму втратила була притомність і впала під стіл. Заки погашено вогонь, хата зістала значно ушкоджена.

СУДДЯ НА ЛАВІ ОБВИНУВАЧЕНИХ.

Рівенський окружний суд у червні м. р. засудив був начальника громадського суду в Сарнах, Ромішевського, і секретаря суду, Борженцького, по 2 роки вязниці, та канцеляриста Цеплого на 3 місяці арешту, за те, що з відома судді згадані урядовці відклеювали стемплеві значки від старих актів, що вже знаходилися в судовому архіві, і приклеювали їх наново, внаслідок чого наразили скарб держави на значну шкоду. Наслідком зложеного відклику, перед апеляційним судом у Люблині відбулась апеляційна розправа. По розглянению цієї справи апеляційний суд оголосив присуд, яким суддю Ромішевського і секр. Борженцького увеиннено, а присуд окружного суду щодо обвинуваченого Цеплого затверджено.

ЗОЩЕНКО ПРО СЕБЕ.

На одному з літературних вечорів, які влаштовує „Комсомольська Правда", оповів відомий широко на Радянщині російський письменник-гуморист, Михайло Зощенко, дещо про свою літературну працю. Досі написав він 400 оповідань, майже кожне на основі фактичних подій. „Колиб я писав не з життя, то не вистарчилоб мені фантазії" — заявив Зощенко. „Всі свої мотиви черпаю я з життя, описував те, що бачив і чув. Останні два роки працював я дуже мало. Не стрічав я такої помочи, як це потрібно письменникові. З приказу Ц. К. комуністичної партії почав я працю над великою сатиричною повістю, в якій оповідається, як людина віддала свою молодість нашим часам".

БОЖЕВІЛЬНИЙ КАЇН.

У Ярославі трапився такий випадок, що студент Розенберґ, який перебував якийсь час у Кульпарківському заведенні, застрілив у мешканні родичів свого брата, теж божевільного. На поліції вбивник заявив, що брата вбив з милосердя. Цей випадок братовбивства викликав у місті пригноблююче враження.

З БОЛЬШЕВИЦЬКОЇ ДІЙСНОСТИ.

Карити московської „швидкої помочі" призначені на те, щоби перевозити хорих до лічниць, як їх до того хтось завізне. Але коли звертаються до „швидкої помочі" телефоном, то не так легко, щоби карятка приїхала за хорим. Зате густо-часто до лічниці попадають здорові люди. „Правда" з 12 грудня описує такий випадок:

„Громадянка Головкіна, вернувшися з праці, довідалася, що її 6-літнього сина Юрія хтось вивіз. Сусіди розказували, що хлопчика схопили санітарі і повезли самоходом „швидкої помочі". Не дивлячись на те, що брат Головкіної протестував і звертав увагу, що це помилка, бо хлопчина не хорий, йому загрозили 25-рублевою карою і забрали дитину. Виявилося, що дійсно якась дитина занедужала на дифтерію, але це було при сусідній вулиці, і не в Головкінних, а в Ананївих, і не 6-літній хлопчик, а 9-літня дівчинка.

„Так вивезли Юрія Головкіна до лічниці. Довідавшися, що і куди, мати поїхала до лічниці, але вечером її не приняли і сказали прийти ранком. Щойно в другій годині пополудни вона дістала хлопця назад. Хлопчикови вже впорскнули протидифтерійну сироватицю і він мав горячку. А матері сказали:

— Щож! Буває... Беріть, громадянко, свою дитину. Тільки він у вас химерний. Ніяк не дав собі впорскнути ліку... Треба, громадянко, виховувати гостріше".

НІЯКА ПРАЦЯ НЕ СОРОМИТЬ.

Одна мадярська студентка, що скінчила університет з дипльомом доктора фільософії, безуспішно шукала посади вчительки. По довших пошукуваннях заняття запропонували їй врешті посаду кельнерки в одному нічному барі. Науковий дипльом є вимкову дуже корисним додатком до її краси. Вона зовсім не скриває того, що є доктором фільософії і ті, що приступають до буфету й знають її, титулують її „пані доктор".

„Пані доктор" працює в барі цілу ніч до 4 години ранку. Опісля віджіжає додому автом, яким приїжджає до неї її муж-шофер. Її муж є теж доктором фільософії. Але що він не міг дістати з фільософією відповідної посади, навчився шоферства й тим способом заробляє на хліб.

ЩО ГУБИТЬ МАГАРАДЖА.

Індійський магараджа Азам Багадур, кандидат на престол Гейтераґада, оженився недавно з донькою останнього турецького султана Дуру Схоб Ва і виїхав у пошлюбну подорож на Рівієру. Одного дня вибрався він автом із Ніцци в околицю. Підчас їзди він згубив невеличку валізу, де були дорогоцінности вартости 52 міліони. Один селянин знайшов її на дорозі і здивувався чимало, побачивши цілу купу смараґдів, брилянтів і інших ріжних каменів. Магараджа запримітив згубу і вернувся автом її шукати. Селянин віддав магараджі валізу і дістав за знахідне брилянт, вартости 60,000 франків.

ГІТЛЄР СТАВ КАНЦЛЄРОМ НІМЕЧЧИНИ

БЕРЛІН (Німеччина). — Хоч про прихід Гітлєра до влади говорилося давно й багато, але призначення його канцлєром стало великою сензацією й несподіванкою навіть для самих гітлєрівців. Після димісії уряду фон Шляйхера Гінденбурґ доручив бувшому канцлєрови фон Папенови вести переговори з представниками парляментарних ґруп про організацію парляментарного уряду. Фон Папен свої переговори вів активно, але в секреті, так, що сформування уряду на чолі з Гітлєром зявилося несподіванкою.

Президент Гінденбурґ загрозив, що уступить, коли Гітлєр буде ухилятися стати на чолі уряду в тих умовах, які він поставив Гітлєрови через фон Папена, а саме, що Гітлєр і його прихильники в новому уряді будуть в меншости. З огляду на такий ультимат Гітлєр згодився стати канцлєром. В противагу Гітлєрови фон Папен став віцеканцлєром, лідер націоналістів, монархіст Гуґенберґ, міністром постачання, ґенерал Бльомберґ військовим міністром і т. д.

В свому уряді Гітлєр буде мати рішучих противників національ-соціялістичної політичної та економічної програми, які не дозволять йому переводити експерименти, як того бажалиб націоналісти-соціялісти. Гітлєр опублікував спеціяльну відозву, в якій зазначив, що його прихід до влади ще не значить повну перемогу його партії, бо його діяльність в уряді буде обмежена й контрольована іншими членами уряду, які є противниками націонал-соціялістів.

Прихід Гітлєра на становище канцлєра вважають надзвичайно великою подією в Німеччині. Тепер ще годі сказати, що він принесе для внутрішнього життя Німеччини, а й для міжнародного становища її. Можна навіть сподіватися горожанської війни, бо ліві елементи готовляться до рішучої боротьби з урядом реакції. З другої сторони Гітлєр буде намагатися оголосити комуністичну партією незаконною, що приведе до виключення з райхстаґу всіх комуністичних послів і до арештовань активніших членів комуністичної партії.

ПОЛЬЩА СПОЛОШИЛАСЯ.

ВАРШАВА (Польща). — Прихід до влади Гітлєра в Німеччині сполошив усю польську пресу та публичну опінію. В Польщі кажуть, що тепер Німеччина покаже своє справжнє обличе. Властиво тут бояться походу Німеччини на данціґський коридор для привернення його Німеччині.

Всі надії Польщі тепер на те, що Франція не допустить Німеччини до нападу на Польщу. Але в самій Франції тепер дуже тяжка політична та економічна ситуація, яка ще більше погіршується безперервними крізами в уряді.

УДАР ПО АМЕРИКАНСЬКИХ ФАБРИКАХ У КАНАДІ.

ЛОНДОН (Англія). — Уряд видав новий розпорядок про внутрішню імперську торговлю. Тепер фабрикатами британського внутрішнього виробу будуть вважатися лише ті фабрикати, які не менше як на 50% продуковані британськими робітниками й у які вложені в такій же мірі британські капітали. Інші фабрикати будуть обкладати митом, як чужинецькі вироби, коли їх будуть привозити з доміній до метрополії.

Останніми місяцями Американці пустили в рух у Канаді більше як 1,000 своїх фабрик, щоб обминути тим плачення мита, яке стягає Англія за довіз чужинецьких фабрикатів. Згідно з новим розпорядком Англія буде брати мито за фабрикати, які вироблені в цих фабриках. Американці вже підносять ґадку замкнути ті фабрики й перенести їх до Злучених Держав, або частинно в Англію. Більш як півтора міліярда долярів уложено в ці підприємства, які тепер стають некорисними.

ЯПОНІЯ ЩЕ НЕ РІШИЛАСЬ, ЯК ПОСТАВИТИСЯ ДО ЛІҐИ НАЦІЙ.

ТОКІО (Японія). — Має відбутися в скорому часі державна нарада імператора, уряду та визначніших політиків Японії в справі відношення Японії до Ліґи Націй. Чути сильні голоси за виступлення Японії з Ліґи Націй, але з другої сторони таксамо не менше сильні голоси за те, щоб далі лишатися в Лізі Націй і там боротися проти втручання її в Далеко-Східні справи.

КИТАЙ НЕ ВІД ТОГО, ЩОБ МИРИТИСЯ З ЯПОНІЄЮ.

ПЕКІН (Китай). — В колах китайської політиків усе частіше підносяться голоси, що Китай міг би почати переговори з Японією про полагодження манджурського та інших питань, колиб вони велися за посередництвом Злучених Держав і Англії. Таким посередником моглаб бути навіть Росія.

В Китаю тепер також не вірять, що Ліґа Націй може щось зарадити в китайсько-японському конфлікті, а тому готові шукати інших шляхів, щоб нарешті припинити дальший пролив крови в Манджурії.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницю:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За оголошення редакція не відповідає.

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Тел. „Свободи": Mongomery 5-0498. Тел. У. Н. Союза: Montgomery 5-1858.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ЧИ ДАЛІ ПРОТЕСТУВАТИ?

Хто мав нагоду бути на протестаційнім протипольськім вічу в Ню Йорку, той набрав переконання, що такі віча дисциплінують та виховують наш нарід і є переглядом кадр наших зорганізованих сил. На таких вічах переконуємося, чи наша іміграція робить поступ, чи зростає народня карність і чи ми падаємо, чи йдемо вгору.

Старий імігрант, котрий був живим свідком кількадесятьлітніх наших організаційних змагань тут в Америці, коли опиниться на такім вічу, яке відбулося в Ню Йорку, переконується наглядно, що ми всі зробили в Америці великий поступ. Він мусить бути приємно вражений порядком, захованням присутніх і їх ентузіязмом, як теж повагою, з якою ми ставимося до життєвих питань нашого народу.

А те все зачинає відбиватися дуже додатно на підростаючій тут нашій молоді. Ентузіязм, з яким старше покоління, не зважаючи на важкі часи безробіття, відноситься до свого національного ідеалу, до оборони старого краю, як і геройська постава рідного краю, зачинають знаходити дійсний і щирий відгомін у молодих серцях нашої іміграції. І ми вже бачимо, що не треба молоді затягати на віча. Вона сама приходить і сама зголошується до слова.

Отже добре підготовлені націонанальні свята чи масові протестаційні віча мають дуже добре виховне значіння для нашої тутродженої молоді. Масова акція і її захоплює, а це знову звертає її до більшого зацікавлення українською справою і всім, що є звязане з українським життям.

З другого боку, протестаційна акція помагає нам настільки, що дає нагоду зприводу цеї акції заговорити про українську справу на сторінках американської преси. Особливо це легко зробити по менших місцевостях. Про протестаційну акцію американських Українців згадується дуже часто у ріжних політичних писаннях чужинецьких письменників, як і в американських. Деякі американські автори пишуть надзвичайно прихильно про геройські зусилля українського народу добути свою державу. Оті книжки тепер цитується на наших протестаційних вічах, щоби наша молодь про них знала, їх читала і ними освідомлювала Американців, а в першу чергу американських репортерів по ріжних малих місцевостях, котрі ще добре не визнаються по нашій справі. А це теж важне.

О. Сновида.

КАПІТУЛЯЦІЯ СТАЛІНА.

Сензація дня в совітській Росії — це промова Сталіна на пленарнім засіданні ЦК партії і К(онтрольної) К(омісії). Промова диктатора — це в країнах, в яких панує абсолютизм, завше є подія дня. Тим більше в совітській Росії, де програмова енунціяція диктатора — це заповідь політики найближчих літ, якої жадне голосування парляменту й жадне референдум не повалить.

Отже Сталін зробив підсумки закінченої Пятилітки і подав витичні лінії большевицької політики на майбутнє. Очевидно, спершу похвалився величезними досягненнями „робітничо - селянської" влади, назвав кілька кольосальних цифр, як то зріст промисл, скільки то сколективізовано селянських господарств. Але же це є важне. Бо зріст промислу оцінював в рублях, а ціна рубля так впала в останні роки, як в жадній країні світа... Тому і „підвищення заробітної платні" робітника теж пса варта, бо за ту „підвищену" платню він і третини того не дістане, що діставав колись. Щож до збільшення площі засіву, то й тими цифрами вже не здуриш навіть звичайного комсомольця в СССР, бо що з того, що засівна площа збільшилася, коли на тій площі з гектара збирається три чи чотири рази менше, як минулого року?

Але одно признання в промові диктатора є дуже важне: а саме, що від наступного, 1933 року — темпо розбудови важкої промисловости буде значно звільнене, таксамо як і темпо колективізації. Мовляв, таке вже ми осягнули, що далі нікуди; можна загальмувати. В дійсности ця заповідь звільнення темпа значить ніщо інше, як **отверте признання своєї поразки.** Напр. програму здобуття вугля — підставової індустрії — постановлено не тільки що зменшити, а — що більше: постановлено, що невиконана частина „завдання" 1932 року має бути „доконана" в 1933 р., іншими словами, що **„завдання",** яке **— після пляну — припадало на один рік — тихцем-михцем — розложено на два.** І це називається „осягнення", це дає привід совітським реклямістам кричати, що вони „дігнали і перегнали" Европу й Америку!..: Річ є дуже проста. За останні пять літ большевики так напружили сили населення, так його вимучили й виснажили — каторжною працею, і формально-голодівкою, що далі так гонити — вже нема сил. Треба зробити — хоч не хоч — „передишку". От її й робить, прикриваючись гарними фразами, Сталін.

Виникає питання: **щож населення має за ті труди і працю? І: що має за ті труди і працю уряд?** На перше питання легка відповідь: мимо нелюдського напруження всіх енергій, населення — по закінченню Пятилітки — лишилося голе й босе, без хліба, без одежі, без даху над головою, в нелюдських життєвих умовинах, без найпримітивнішого комфорту і без найбільш потрібних річей в господарстві (особливо в селі). Загальна **апатія і зневіра в кожде посунення влади в кожду її обіцянку** — ось результат Пятилітки для населення.

Щож дала вона для влади? Сталін і про це виплапляв нерозумно. Відповідаючи на закиди опозиції, чому? мовляв, розбудовувалося важку промисловість, коли людности бракує найпотрібніших річей „ширпотребу" — одягу,взуття, домів і ін., Сталін казав: колиб ми зачали задовольняти отой „ширпотреб" населення, продукувати товари „широкого потреблєнія", то не здвигнули би важкої індустрії, а **без неї — ми не потрафили би поставити на належну височину — оборони країни, її мілітарної сили.** Ось тут і зарито собаку! З тої заяви виходить, поперше, що Совіти не в стані розбудовувати і важку і легку промисловість разом. А подруге — **що єдиною цілю Пятилітки було властиво закріплення мілітарної потуги СССР!**

Що Сталін говорить про „оборону" — це очевидна видумка. При розбудові тої мілітарної сили Совітам ходило не про оборону, а про напад, як це вони й пробували робити пару літ тому — хоч безуспішно — в Китаю. Ось в імя чого, в імя нового совітського імперіялізму — терпить голод і холод населення Росії й України під крівавим урядом доктатора...

Тепер, каже диктатор, ця ціль — „оборона" держави, досягнена (несподівана ціль Пятилітки!) — і населенню можна трохи попустити: темпо упромисловлення звільниться, випускатиметься на ринок предмети „ширпотребу" й ін. **Чи ця точка програми викональна?** Ледви. Бо для всякої промисловости треба капіталістів. Де їх візьме диктатор? Експорт Росії паде скоро, чужої валюти для вкладів у промисл нема. А з власного населення вже нічого не візьмеш. Як тут собі порадити? Дуже просто. Сталін рішає, поперше, зробити з **МТС** (машинно-тракторних стацій), які постачали трактори селу — **зверхне начальство для колхозів,** які таксамо уперто, як і приватники-селяни не дають хліба Москві. Отті нові „боси" над колхозними селянами будуть, правом і лівом, випомповувати все збіжжя, яким ті колхози дотепер, всеж таки, **самі порядкували.** Зачнеться отже такий грабунок села, якого ще досі не було... Це одна частина програми на 1933 рік. А друга — це **перерідження міського населення.** В тій цілі запроваджується „єдиний пашпорт", який є зобовязаний мати совітський „горожанин".

Ці пашпорти дадуть владі право кождого, „неприписаного" до якогось міста, видаляти з нього, як „небажаний" або й „контрреволюційний" елємент. Темпо промисловости звільнюється — треба щось робити з масою пролєтаріяту, **отже й його будуть викидати назад на села або засилати на примусові роботи.** Таким чином держава позбудеться соток тисяч робітників, яких була зобовязана годувати, вирвавши їм їх власний варстат праці...

Такі витичні лінії диктатора на 1933 рік: з браку капіталів звільнити темпо промисловової розбудови, зредукувати сотки тисяч робітників, позбавивши їх кусника марного совітського хліба, а над селом настановити новий „корпус жандармів", який вибивав би і той потрібний для села хліб, який воно — хоч і сколективізоване — затримувало для себе. А значить, що це стрінеться з остаточним опором населення, диктатор заповідає — на кінці — сувору розправу з „ворогами совітської влади". Отже — просто **змінення терору.**

Бачимо, що совітська влада котиться по похилій площі війни з чимраз більшими кругами населення власної країни. А ця боротьба не може і не сміє скінчитися перемогою тої абсурдної „влади". Вона гонить рештками сил...

СТАН ПОСІДАННЯ БУКОВИНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ.

До прилучення Буковини до Румунії було тут уже 15 середніх шкіл. З того 10 шкіл було державних, а 5 приватних. У Кіцмані й Вижниці були чисто українські гімназії. В Чернівцях і Сереті німецько-українські гімназії. Всі ці середні школи були державні, як і українська учительська семинарія у Чернівцях. В Чернівцях була ще приватна українська дівоча семинарія, у Кіцмані приватна українська дівоча семинарія і в Вашківцях приватна українська реальна гімназія. Всі ці школи тепер румунські. В одній з черновецьких гімназій залишилися ще необовязкові курси української мови. Приватні українські середні школи всі знесені. Міністерським розпорядком з 3 жовтня 1932 р. наказано, щоби в одній з державних нормальних шкіл (учительських семинарій) заведено обовязкове навчання української мови як предмету для вишколу учительських сил у тих народніх школах, де заведено українську мову як предмет науки. До кінця 1932 р. не вчили української мови в ніякій нормальній школі. Як вийдуть із служби українські учительські сили, не буде кому їх заступити й наука української мови буде неможлива з недостачі приготовлених до неї науки учительських сил.

Наука українською мовою була ще до 1918 р. в кошикарській школі в Сторожинці, різьбарській школі у Вижниці і в рільничій школі в Кіцмані. Всі ці школи зрумунізовано.

В університеті у Чернівцях була для Українців катедра української мови й літератури, катедра славістики й катедра східної Европи на фільософічнім виділі, катедра церковно-славянської мови і катедра практичного богословія й гомілетики на теольогічнім виділі, котрі всі покасовані.

При такому стані українського шкільництва на Буковині зазначається все виразніше не лише неграмотність в українських предметах знання, але й упадок рівня загальної освіти. Доходить до того, що молоде покоління з середньою і вищешкільною освітою нічогісенько не знає з українознавства. Меньше число тих, що вміли би принаймні говорити й писати правильно по українськи.

З 30 українських товариств у Чернівцях лишилися ще лише отсі: „Український Народній Дім", що має дві камениці і дає в них приміщення українським товариствам, установам та культурним підприємствам, вимагаючи від них меньше, як самі кошти вдержання будинків; „Руська Бесіда", яка втративши через кризу ввесь свій маєток, ледви животіє, чекаючи віднови; „Жіноча Громада на Буковині", що вдержує захоронку й українські сироти; „Українська Школа", педагогічне товариство, що веде вакаційні курси української грамоти, видає місячник для дітей „Українська Ластівка", видала кілька популярних книжочок для дітей, має читальняні секції, видала українську читанку для перших двох кляс середніх шкіл, котра вже вичерпалася, а тепер готовиться знову стати українською педагогічною фаховою установою, якою вона й була від самого початку; співацьке й музичне товариство „Буковинський Кобзар"; спортове товариство „Довбуш"; українські студентські товариства: козацтво „Чорноморе" й козацтво „Запороже"; „Українська Міщанська Читальня", що має добрий мужеський хор; „Український Міщанський Хор"; „Українське Товариство Мироносиць"; „Товариство дрібного господарства", „Український Театр"; „Українська Книгозбірня".

Неоцінені заслуги для піддержання українства в Румунії має українська книгарня в Чернівцях, спершу власність кооперативи „Українська Видавнича Спілка для закупна й продажі", котра через обвартнення видаваних нею українських шкільних книжок наслідком знесення українських народніх шкіл зліквідувала свою діяльність, а тепер власність двох приватних Українців, що за матеріяльною допомогою третього ведуть серед найтяжчих обставин далі українське книгарське діло. За 11 літ свого істнування пустила ця українська книгарня в народ більше українського письма, ніж пущено на Буковині за ввесь час відродження буковинських організацій.

До важних з культурного боку установ належить і „Український Музей Народознавства" в Чернівцях, зорганізований на основі австрійського закону про спілки з обмеженою порукою з 1896 р. Придбано цінні предмети не лише з українського народознавства, але й з усіх галузей музейництва. Чимала збірка не скатальогізована з недостачі відповідної домівки і грошевих засобів на вдержання кваліфікованих сил.

З періодичної української літератури появляється тепер щоденник „Час", незалежний часопис; двотижневик „Самостійна Думка"; двотижневик „Трибуна Буковини"; місячник „Народня Бібліотека"; місячник „Українська Ластівка"; тижневик „Нове Життя", соц. дем. часопис; „Правда" і „Хліборобська Правда", а від лютого 1933 р. має виходити місячник „Український Народ".

Економічна криза, яка в Румунії набрала хаотичних форм через непоміркування закони про віддовження, відбивається некорисно й на діяльности українських культурних установ і товариств. Попропадали може й безповоротно значні фонди без вини виділів дотичних товариств. Через це терпить і діяльність українських товариств, установ і підприємств культурного значіння. З кризою минеться і хвилевий застій. („Час").

ЧЕТВЕРТА ЗАПОВІДЬ

Оповідання за Анценгрубером.

(4)

Гощак і наймит пішли до хати. По хвилині надійшов Луць. Вони щойно тепер сіли обідати, бо через обідову пору поралися на сіножаті. Поки була погода і як не було зимно, то вони все обідали на подвірю за хатою. І нині стара наймичка, що була за „господиню, винесла миски на двір. Старий Гощак балакав, і ів. Балакав багато і весело. Луць ів мовчки. Наймит позирав цікаво то на старого, то на сина.

По обіді, який через балакливість старого тягнувся дуже довго, Луць пішов до пасіки. Старий вгадав причину. Старий мав звичку все після обіду покуртувати по пасіці і в пасіці викурити пообідну люльку. Сю звичку Луць мабуть загадав використати на те, щоби з батьком побалакати і від нього виторгувати маєток. Старий не думав синови влекшувати і до своєї пасіки цілком не пішов. Побачивши, що його сусід Юречко іде до своєї пасіки, старий Гощак пішов до нього. Сидів там дуже довго. Коли вернувся до хати, Луць знов не мав нагоди балакати з ним без свідків, бо старий покликав до себе стару наймичку і став з нею балакати про полотно, про те, що треба би йому вшити пару сорочок, і про інші господарські справи. Луць крутився і вертівся, приходив і відходив, та годі було діждатися того, щоби стара вже раз відійшла до своєї роботи і його батька лишила самого. Нарешті таки діждався. Батько сидів під вікном в хаті і дивився на хмару горобців, що обсіли вишню перед вікном. Видів, як в траві кітка, що прилягла до землі, скрадалася до тих горобчиків. Бачучи се, старий усміхнувся і погадав:

— Цілком таксамо нині скрадається до мене і до мого маєтку мій рідний син.

Ледви таке порівнання прийшло йому на гадку, в кімнату увійшов Луць. Ходив по хаті, крутився, бо боявся зачати. Нарешті сказав собі тихо „раз мати родила!", станув перед батьком і промовив:

— Тату, я хотів би з вами побалакати.

— Балакати? — спитав батько добродушно і додав: — Балакай. Тепер і так оба не маємо ніякої роботи. Ти може про нашого бика? Хочеш сказати, що ліпше було би продати його різникови? Я таки так гадаю зробити. Той молодий вже виховався. Гарний бик.

— Я не про бика, тату, — перебив Луць несміло.

— Не про бика? то про щож би? Чекай, ще не кажи нічого. Ану, чи вгадаю? Ти мабуть хочеш, щоби я купив таку штудерну січкарню, яка вже є в дворі. Може справді виплатилось би купити таку?

— І не про січкарню. Я про те, про що вже двічі згадував татови.

— Так? — спитав батько. — Я не годен нагадати собі. Хіба скажеш ще раз, що то було і що є.

— Я повторю. Я задивився...

Парубок урвав, гадаючи, що батько пригадає собі, що він вже раз згадував про Ганку сусіда.

— Так що з того, що задивився, — сказав батько. — Кождий, що має очі, задивиться. Ось і я задивився на ті городці перед хатою.

— Я задивився на Ганку Бокули.

— То не гріх. Гарна дівка. Я, хоч трохи старший від тебе, люблю на неї дивитися.

— То ви не бороните?

— Я боронив би? Дивитися на гарну дівку, то не гріх. Се нікому не шкодить. Ні парубкови, ні дівці.

— Колиж бо тільки дивитися то для мене замало.

— Замало? Щож ти хочеш більше? Чи ти може вже нарабив якої біди і хочеш, щоби я заплатив кошти, викупив тебе?

— Я хотів би з нею оженитися.

— Оженитися? А чомуж би ні? Не бороню. Зажди, аж будеш своїм паном. Тоді можеш зробити се. Тоді можеш взяти, яку схочеш.

— Я саме про те хотів би з вами побалакати, щоби не треба було ждати. Ми обоє вже не годні довше ждати.

— Годні, чи не годні, мусите ждати. Повнолітність дістається щойно по скінченім двацять і четвертім році.

— Вас хіба аж колом треба вгатити по голові, щоби ви зрозуміли чоловіка! — крикнув парубок по простацьки і гримнув пястуком в стіл, при котрім стояв. — Вам вже пора до дожиття!

— Піду, — відповів батько спокійнісенько. — Як прийде пора, то піду. Та поки чую в собі силу, поки чую, що я ще жвавий, то про се не думаю. А вже цілком не думаю лізти за піч на те, щоби тут розпаношилася дівка Кіндрата. Не будь дурнем! Чи ти сліпий був? Таж вона на твоїх очах повзала за корчі.

— Я бачив се! То ви сему винні!

— Я хотів би бути таким виновником. Та на мої літа, годі! Тай за тими корчами не я був і не до мене вона пішла. Мені бачиться, там був Кіндрат Юречка.

— Вона тільки зажартувала. Такі жарти не приходили би їй до голови, як би через ту вижиданку з вашої вини не чіплалась її дурійка.

— Так? Як би так на мене, то я й не подивився би на таку дівку, яка жартує собі з другим, заки з кимсь піде під вінець!

— Ви цілком не потребуєте на неї дивитися. На неї я дивлюсь, і хочу з нею оженитися.

— Не дурій, хлопче! Звичай є такий, що парубки женяться аж тоді, коли вийдуть з війська і коли мине їм двацять і четвертий рік.

— Я до війська не йду, бо мене виреклямуєте.

Ідеш до війська, чи ні, то ти ще замолодий, щоби вже женитися. В нашім селі нема одного такого, що оженивсь би в твоїм віці.

— Бо всі служили, або служать, або ще будуть служити у війську.

— Є й такі, що не служили. Як ожениться такий молодий, то потому приходять ріжні нещастя. Як заскоро зачнуть сипатися діти, то буде їх забагато. Як муж дуже молодий, то скоро навкучить собі власну жінку.

— Як застарий, то також не добре, бо годує не свої діти!

— Такий, що жениться в двацять і четвертім році, тому не потребує боятися... як не возьме якої шмати.

— Ганка не шмата! — крикнув парубок.

— Я не про неї кажу, бо яка вона, не знаю. Тай ти того не знаєш.

— То ви й оженитися не позволите мені?

— Як впрешся, то позволю.

— Сего мені ще замало! Я не хочу бути вашим комірником.

(Далі буде).

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ.

Ню Йорк, Н. И. — До проголошеної Коляди відділу 2. ОДВУ треба додати жертву Івана Гудими в сумі $2.

Е. К., Ню Бритен, Конн. — Ви ще замолоді, й замало маєте знання, щоби давати відповідь на таке питання, якого не можуть розвязати найбільші вчені світа.

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗА.

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

НАША МОВА.

Я гадаю, що багато читачів „Свободи" були немило вражені мовою, засміченою по чудернацькому чужими словами, в статті „Церква й ми". Через те я виступив зі своїм дописом проти вживання й пересипування речень чужими словами, коли, в багатьох випадках, ці слова можна було замінити своїми. Але від читання допису Бондаря „Про чистоту нашої мови" в „Свободі" з 20 січня ц. р. (відповідь на мій допис), мене огортає сум за людину, яка може ставитись так глумливо до такої поважної справи, як наша мова та її чистота.

Допис Бондаря робить враження. „І киці молочко і песику кістка, і нам і вам"... З одного боку дописувач осуджує вживання чужих слів, а з другого боку щось ніби хоче замазати, оправдати... та вчепився українських впливів на Москалів, московських — на Українців, а польських — на Полтавців, Кубанців, Херсонців і т. п. Це не є жаден винахід і кожен це добре знає. І нарід наш це знає, бо терпів і терпить нині ці „впливи" на своїм власнім тілі й душі... Нарешті, поглузувавши над українським господарем в Америці, дописувач завівся, заліз аж до Зулюсів, Готентотів, Кафрів, бо ці народи „найменше мають чужих слів". Нашаж мова — це все чужі слова: татарські, турецькі, німецькі і т. п., та дивотвори „щиропатріотів"... Таке чудне робить враження цей допис.

Та поза цим Бондар сягнув далеко щодо підвалин та історії нашої мови в минулому і тим, на мою думку, став на хибний ґрунт щодо **чистоти нашої письменної мови нині та в будуччині.**

Бондар пише, „що навпаки московська мова „засмічена" українськими зворотами та словами, бо не Москалі несли науку й просвіту та „правила мови" на Україну, а навпаки, Українці несли все це на Московщину".

Правда, що в 17 і 18 віці українські вчені принесли були до Москви свою „вчену мову", **церковно-славянську**, з деякими примішками української мови. Але під кінець 18 століття московські письменники ту мову цілком покинули, а приняли **свою** рідну, московську, до якої втягнули 80,000 чужих слів та зворотів з ріжних европейських мов.

Теж ніхто не буде перечити, що Українці в минулому несли свої народні багатства **до Москалів, що Москва все, що наше, назвала своїм,** бо навіть наш край (нашим словом „Русь" назвали свій край); але нині чому нам „треба шукати „українського сміття" в російській мові, а не лише в українській мові шукати „російського сміття", як пише Бондар? Лишім це питання Москалям. Хай вони им сушать собі голови та 80,000 чужих слів у їхній мові. Як їм не подобається, хай повикидають те „українське сміття" і плакати ніхто не буде.

Нині нас повинно обходити тільки „московське сміття" в нашій мові.

Москалі однак на протязі останніх двох віків несли й урядово прищіплювали на Україні (з вдячности) в замін нашої свою півазійську культуру та „общепрінятий, общепонятний язик", хоч Бондар чомусь цього й не зазначив. А нині теж, хіба не поширився завдяки їм український вплив аж на Сибірі, Азії й Соловках?... Теж саме щодо Польщі та польських впливів... Певна річ, якісь сліди в народі лишитись мусять. Однак, борони нас, Боже, від такого „певного впливу" та співжиття з сусідами...

„Переяславської помилки" нині Українці поновлювати не мусять, навіть у мові.

Судячи по мові, по засобі писання, допускаю, що дописувач мусить походити з Наддніпрянщини. І якщо це так, то кому, як не йому розуміти й знати обставини та причини, в яких і з яких повстали в часі перевороту слова: самопери, самопали, мокроступи і т. п., наведені дописувачем. Бондар каже, що їх видумали українські „щиропатріоти", які „не хотіли вживати чужинецьких слів". Може до деякої міри це й так. Але я переконаний, що більшість з подібних слів були видумані Москалями, або „Малоросами", щоби поглузувати з Українців, з їхньої мови та зневажити й саму ідею самостійности України. Наприклад, перед і після проголошення України самостійною державою в Москві, Петрограді й інших московських осередках можна було чути на кождім кроці від освічених московських людей таке згірдливе, видумане ним на глум, речення: „Самопер попер пупоріззу до мордописця". І це я чув на свої власні вуха не один і не два рази в Москві та в інших містах, і аж пізніше щось подібного чув у Київі.

Стид Москалям!... Але хай буде сором і Бондарю приводити такі приклади, докладно їх не перевіривши... І то для чого? Щоби поглузувати, чи щоб оправдати вживання чужих слів?...

З таким же успіхом і поважністю міг би Бондар навести і такі слова: „неньколюбці, малороси, хахли, хахляндія, мазепинці" і т. і. Чи й ці слова були видумані та пущені в обіг „щиропатріотами"?...

Над тимиж щирими працівниками, які своєю невтомною працею хотіли й хотять нині збогатити нашу письменну мову новими словами, не повинні свідомі одиниці глузувати. І коли Бондар зустріне таке слово, як „прийдешній", то хай його „в горячку не кидає" та „перед очима не чорніє", бо це вислід доброї волі українського працівника, хоч може й невдалий...

Щож до таких слів, як шапка, хата, курдюк, дишло, кінь, лошак, ярмарок і інші, які наводить Бондар як слова татарські чи турецькі, то треба признати, що засягнено заглибоко. Ці слова народні і такі старі як старий наш нарід та його історія. Нарід їх вважає тільки своїми. Та коли станемо на такий слизький шлях, то зможемо докотися ще й до більшої нісенітниці. Зможемо дійти до того, що таких слів, як Галичина, Дніпро, Русин, Дон, Рось, Дністер, Дудай, плуг і інші ми не повинні числити українськими, бо вони теж ніби чужого походження. Професор Шелухин у своїй розвідці „Звідкіля походить назва Русь" доводить, що ці слова келтського походження, занесені до нас Кельтами ще перед Христом. Однак слова жиють, а кельтського народу, як такого, нема.

Та звернімся в цьому важному питанні, щодо нашої мови, до наших кращих і поважних людей, до наших учених. Вони спроможні на підставі своїх наукових праць і дослідів у цій ділянці в минулому й тепер знати більше про нашу мову, ніж ми.

Ось переді мною науково-популярний місячник „Рідна Мова", присвячений вивченню української мови. Місячник щойно народився в цьому році під редакцією і видавництвом відомого українського вченого, професора д-ра Івана Огієнка. Перше число цього місячника за січень вийшло у Варшаві (Улсталова 25, м. 10).

„Добрий розвиток літературної мови — пише редакція — багато залежить від відповідного наукового її вивчення та від постійної популяризації цього вивчення серед широкого громадянства. Українській мові в цім відношенні зовсім не повелося, бо в той час, коли інші культурні народи давно вже мають поважні журнали для вивчення своєї мови, ми їх зовсім не маємо". „Рідна Мова" — це перший того роду журнал на українському ґрунті"...

З цього журналу я приводжу деякі витяги з моїм власним підкресленням.

Д-р Андрій Чайковський „**У справі нашої письменницької мови**" пише:

„Ніхто не буде про це сперечатися, що наша вкраїнська письменницька мова перебуває тепер в стадії розвитку. Так як кожне живе тіло перемінює старі зужиті клітини на нові, такий самий процес переміни матерії переходить і кожна жива мова. Старі зужиті архаїзми передають до музейних складів, а на їх місце входять інші, нові, а побіч того витворюються нові вислови термінологічні в міру розвитку науки та поступу. Цю другу категорію висловів треба щойно витворити, а до того покликані в першу чергу фахівці дотичного знання й філології. Перші слідкують за тим, щоби новий термін відповідав своєму призначенню, а другі пильнують знову, **щоб нововведений термін відповідав своїми вимовою й формою правилам нашої народньої мови.**

„Це конечно потрібне в культурному розвитку нації. Покищо треба послуговуватися чужою термінологією; та хоч вона буде для нас зрозумілою, то однак **чужа термінологія**, якої нарід не може заступити своєю, **віднімає нації право зачисляти себе до культурних народів.**

„Та при тім творенні своєї термінології вважає дехто за потрібне на місце висловів, що повинні, на їх думку, як архаїзми відійти, вводити до письменницької мови нераз зовсім без потреби штучно творені слова, які часом так фатально видумані, що не знати, чи сміятися з них, чи плакати.

„Це правда, що кожний, хто має діло з письменством, **має обовязок не лише дбати про чистоту мови, але й збагачувати її новими висловами.** Та ха.. же це збагачування не буде засмічуванням теперішньої письменницької мови, що приносить цій мові чимало шкоди й робить її незрозумілою. Коли б іти тим шляхом далі, то по яких пятидесяти роках годі буде без словника зрозуміти книжку, тепер написану.

„**Наша народня вкраїнська мова багата на ріжні наріччя-діялекти в ріжних частинах нашої широкої батьківщини.** Ми їх не вживаємо, вважаючи те за провінціялізми, льокалізми і т. п. Та ми їх ще гаразд не розслідили й не знаємо, **які там мовні перлини, що їх тільки брати б повними пригорщами до нашої літературної мови. Ми прямо ногами топчемо по тих перлинах мовних недоціненої вартости.** Нам би слідовало в тій велетенській праці розвитку письменницької мови подбати про те, щоб ті діелекти спрямувати в одне велике мовне річище, з якого треба виловити ті перлини, а вони певно заступлять нам видумувані штучні мовні дивоглядѝ".

Так пише д-р Андрій Чайковський. Та подивімся, що пише Володимир Островський у „**Знання мови необхідне кождому**". Він каже:

„Не лише українські інтелігенти, але й більше розвинені селяни, що беруть діяльну участь у громадському житті, дуже часто переживають неприємне почуття незручности й безпорадности, коли доводиться їм писати чи виступати з промовами.

„**Можна сміло сказати, що лише маленький відсоток українських інтелігентів добре знає свою літературну українську мову, докладно розуміє її та вміє з неї користатися. Ще менше таких, що глибше відчувають її природу: будову, службово-логічну ролю, музику й красу.**

„Без належного знання й відповідного вживання мови не може бути нормального національного життя та його розвитку. Мова — дзеркало думок, почувань і волі. Без правильної мови вони каліки. Найкраща думка гине в голові, а почуття в серці, коли той, що їх зродив, зле володіє мовою. І хто не спостерігав, як іноді мучаться люде, щоби передати свою думку іншим, і часом не можуть цього зробити, бо не мають запасу відповідних слів, не знають їхніх форм і не вміють повязати їх належним способом.

„Справді, недосконале знання рідної мови — це страшне духове каліцтво: язик у роті — неначе задубіла колода, вухо напів глухе, око — підсліпувате, душа — звязана птиця, що не може розгорнути своїх крил. І навпаки, добре знання й володіння мовою — це вже половина успіху в житті, ключ до щастя. **А дотого, чиста правильна мова — найкраща музика, джерело високої насолоди.**

„Тому кожний нарід, що йде вперед шляхом поступу й розвитку, відчуває потребу управильнити рідну літературну мову свою, відшліфувати її, як найдорожчий у світі діямант, щоби найлегше й найясніше, з усіма кольорами веселки відбивалися в ній його думки, почування, поривання, ідеали, внутрішня і зовнішня природа.

„Давно вже відчуває цю потребу й Українське громадянство. **Читаючи часописи та книжки, ведучи розмови та слухаючи промовців, ми переживаємо таке, немов би були присутніми при „вавилонському помішанні мов": чужі слова, ріжні неправильні форми, чудернацька будова речень, не цілком зрозуміле, чуже нам передавання думок, хоча й нашими, ніби зрозумілими словами і т. д.**

„Особливо тяжке становище українських журналістів і письменників. Ріжні видавництва й редакції мають свої улюблені слова й форми. Добре ще, коли там сидять люде, що справді знають мову. Але буває й таке, що редактори й видавці просто калічать правильну мову рукописів...

„**Мова письменників повинна бути взірцем для читачів. Так колись у нас бувало, так робиться в культурному світі й тепер.**

„**Отже, коли б нас спиталися, хто з українців повинен поглиблювати свої знання рідної літературної мови„ ми, не вагаючись, відповілиб: Усі! Від професора, вчителя середньої й нижчої школи до письменника, журналіста, редактора, видавця, громадського діяча, священика, адвоката, банківця й просто батька й матері. Всі мусять учитися доброї української мови".**

Ясно й безперечно. Добавити до наведеного мало що можна, хіба тільки підписати це, як то кажуть, обома руками. Витяги самі за себе річево говорять.

Одже хай буде зрозумілою для Бондаря й інших проста моя думка: що кождий Українець повинен про свою мову дбати й охороняти її від усяких шкідливих впливів, а найбільше від чужих; що нині, будуючи й удосконалюючи українську літературну письменну мову, ми мусимо покладатися тільки на свої власні сили, на свої власні народні скарби в першу чергу.

Щиро раджу кожному, хто цікавиться нашою мовою і хоче її знати, познайомитися з журналом „Рідна Мова", однічоким нашим науковим місячником.

Інж. Методій Петренко,
203 Академі Стріт,
Джерзи Сити, Н. Дж.

СВІЙ ДО СВОГО.

Я є теж за те, щоби попирати своїх бизнесменів, але таких, з яких нація щось має, що попирають українські церкви, школи, що дають жертви на народні цілі і не бояться манiфестувати себе Українцями.

Біда тільки з нашими бизнесменами, що вони чужого чоловіка инакше поважають ніж свого. Для покупця, що не є Українцем, вони дуже ввічливі, а на нашого чоловіка споглядають так, як би не звертали на нього ніякої уваги. Дотого наші бизнесмени, коли не мають того товару, за яким покупець приходить, мають звичку напихатися з іншим. А як покупець таки обстає при своїм і каже, що того не потребує, вони попадають у злість, а навіть роблять часами деякі пакости. Моя жінка подає мені нераз приміри такого поведення.

Не кажу, що так поступають усі наші бизнесмени. **Але знаю з досвіду, що так є.**

Згадаю ще за найбільш болючу справу, а саме за те, як то деякі бизнесмени понатягали наших людей на лоти, доми і т. п. Я сам упав жертвою таких бизнесменів. І мусів аж по судах доходити свого права. І маю добру втрату.

Наводжу це тільки на те, що ми, Українці, повинні попирати своїх, але заразом пильнувати, щоби українські бизнеси були ведені чесно й услужно.

Т. Тренич.

ІВАН ВЕЛИКАНІВ

оперовий артист, виступить у ролі Андрія в опері „МАЗЕПА", дня 4 лютого в Месса Temple, New York, N. Y.

IN REPLY TO MISS KUSY'S QUESTION.

On difeffrent occasions I have noticed in your "Voices of the Readers'" column a few articles by Miss Mary Kusy. In her latest, she invites the public's opinions and views on her questions "Who is more responsible for the present depression, the World War or the capitalists?"

First, I wish to say that if the real causes of the depression were known, the intellectual class would be the first class of people to be aware of them and, the causes being known, suitable weapons would be found to remedy the faults. The solution of the diffaculty shoul be left to mentalities above the average type.

Personally, I attribute the depression to that vicious economic circle which every student of economics has studied. The reason I don't blame the World War to any large extent is that there has been a periodical depression in our country long before the World War took place. A history of the various European countries will show that they too have had depressions at almost regular intervals long before the World War.

I do not wish to take up too much of your valuable space and so I end hoping that this will answer, to so some extent, the question propounded by Miss Kusy.

Ivan Tchorni,
New York.

Подібне.

Малу Олю повезли на село до тітки. Вечером при повні місяця вийшли в город.

— Ах, — каже Оля, — і в нас у городі є такий місяць.

НАГЛИЙ СУД.

(17)

Промова д-ра Старосольського.

Високий Суде! Я буду все безконечно далекий від того, щоб очернювати, понижувати якийнебудь революційний рух, щоб етично плюгавити тих, котрі беруть участь в імя політичних ідей у нападі на чуже добро. Як людина, котра хоче і має ту абсолютну волю реально на життя дивитися, знаю, що гроші то є та страшна сила, про яку Ґете у Фавсті сказав: що це сила, яка панує; вона панує над чоловіком безоглядно і все є небезпекою для того, хто їх тримає.

В підпольній революційній боротьбі й акції, де нема контролі, де неможливі є точні рахунки, де нема доказів, кілько хто взяв і кілько видав і на що видав, остається з конечности та спокуса та можливість, що хтось з якоїнебудь слабости, або через якийсь дефект свойого характеру може підлягти тій покусі, яка є звязана з посіданням грошей. І твердж, коли Данилишинови і Біласови ту саме доручено функцію, забрати гроші, щоби серед тої суматохи в хвилині, після якої наступає утеча і розвязання хочби тільки хвилево орґанізації, коли наступає безконтрольність, що саме їм доручено справу грошей, то це саме доказ, що той, хто давав ті доручення, мав абсолютну певність щодо чистоти їх душі, мав абсолютну певність, що знав, кому доручає цю ролю, що доручає її людям, які про власну користь не дбають і найбільшим покусам матимуть силу опертися. Признаю, що це доручення було до певної міри почесним виріжненням зпоміж інших учасників, бо той, хто доручив їм ту ролю, знав, що все, що зроблять, зроблять для орґанізації, якої були карними членами без найменшої думки про власне добро і про власну вигоду. Вони щиро і всецільно, нічого собі не застерігаючи і не заховуючи для себе, принесли себе в жертву ідеї, яку узнали за велику і святу, і тими способами, які їм представлено, що є одинокими і найкращими способами, цю велику і святу ідею здійснити. Уважаю, що перше, що промовляє за обома (і в тім місци і на протязі цілого процесу трудно їх відділити одного від другого) є та обставина, яку я подав і яку треба узглядняти як обставину змякшуючу, яка зменшує вину обвинувачених по думці З. § 32. уст. розпорядження п. президента про доразове поступовання. Як доказ: факти незбиті, як для одного так і для другого, що підчас цілого нападу вони зброї в руках не мали, а на всякий випадок не мав зброї в руках обжалований Білас. Уважаю, що цей факт давав би мені навіть право оспорювати, чи взагалі обжалований Білас може підлягати поступованню доразовому, але я з того факту не дедукую недопускальности поступовання доразового, але вважаю, що маю повне право і обовязок підносити цей факт, як другий момент, що лагодить вину Біласа і просити о примінення прероґативи з З. § 32 уст. про лагодячі обставини. Якби формально обовязували приписи зі старого кодексу, то половина з них відносилася б до Біласа; молодий вік, рівень освіти, чужий вплив, чужа наука і врешті обставина спеціяльно важна, то є то признання беззастережне до вини, без якого то признання може цього процесу і не було би, без якого на всякий випадок цей процес не міг би вестися в доразовому трибі, а перепроваджений був би звичайним трибом. І хоч цей новий кодекс дає ширшу свободу рухів суддям, то однак ті обставини стали чимось, що смів би я назвати природним вродженим правом. Лежить воно так глибоко вписане в наше сучасне почуття права, що Високий Трибунал очевидно зволить ці обставини узглядити. Факт, що підчас нападу не мав він зброї, що послухав чужого наказу, факт, що іншої освіти не мав, крім тої, яка плила від п. Мотики і те, що він признався так беззастережно, це ряд тих облекшуючих обставин, але Високий Трибунале, є ще обставина обставин, щось, що не просить, не говорить, а кричить великим голосом за примінення З. § 32 статті розпорядження п. президента про наглі суди; це мотиви, якими кермувався оскаржений Білас, котрий пішов на цей страшний чин, коли згодився взяти участь у грабунковому нападі на почту. Це проблєма проблєм найбільша і найістотніша, це відповідь на то питання мотивів. Чому ти, Біласе, послухав наказу і виконав його, чому і сьогодня кажеш, що зробив те, що Тобі Твій моральний обовязок наказував? Вельмишановний пан прокуратор давав по части відповідь на це питання, навів ряд анальоґічних справ нападів, саботажів і експропріяцій. І тут, Високий Суде, знов скажу, що нема нічого небезпечнішого, як правда недоказана, правда частинна, не ціла правда.

Напади, експропріяції, саботажі, терористичні акти — всі ті чини без виїмку бунтарські і революційні і Високий Суде, це що вичислив пан прокуратор, це тільки частина. Їх було багато, багато більше. Була акція, але була і контракція, — був цілий ряд шибениць, цілий ряд розстрілів, сотки і тисячі літ вязниці — сотки і тисячі зломаних екзистенцій, сльози матерей і батьків і все те, що може нести якась страшна буря, якийсь вихор, якого не можна зловити в сітку карного кодексу. Іде щось, що в актуальний момент спеціяльно гострі прибирає форми, але й щось, що не є специфічне цій тільки землі. Рух, що в ідентичний спосіб виявився скрізь по світі. Фінляндія спокійний край, якого мешканців характеризувалося тим спокоєм, тим абсолютним опануванням життя — ця Фінляндія зірвалася на революційний виступ. Атентат доконаний людиною, що належала до найвищих і найзаможніших сфер фінляндської суспільности. І Лотвія і Бретонія і Ірляндія і Катальонія і скрізь і всюди одно і те саме. Якийсь великий крик народів, часто навіть малих, про яких існування світ навіть не знав, а які виступають на арену до боротьби проти тих, кого уважають своїми ворогами. І скрізь ми бачимо ті вчинки, яких маленьку частину назвав пан прокуратор. І це, прошу Високого Суду, не якась там зла воля одиниць, не помилка одиниць, а якась, скажім, психоза — якась природна сила, стихійна сила, сила, що пориває людей на вчинки, метою яких смерть чужа і власна.

1913 року відбувся світовий конґрес соціольоґів, який був присвячений виключно тільки національним справам, виключно тільки соціольоґічному розслідженню тих рухів, які називаємо національними. І однозгідно соціольоґи-представники всіх світових держав прийшли до переконання, що тут мається до діла з силою природною, елєментарною, якоюсь волею ґруп національних, яка є сильніша від волі індівідуума — що тут маємо до діла з проявом стихійної сили, яка паде мов та струя води на водопаді.

І всі ствердили безсильність людської одиниці супроти тої великої елєментарної сили, яка попросту вже є, існує і пливе вперед. (Далі буде).

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

МІЛВІЛ, Н. Дж.

На попертя української справи в Америці.

Товариство „Запорозька Січ", від. 347 У. Н. Союза, ухвалило на своїм річнім мітінґу виасиґнувати з товариської каси $25 і призначити на допомогу українській участи у Всесвітній Виставі в Шікаґо. Ухвалено теж призначити $25 для п. Авраменка на покриття коштів, які він поніс у звязку з влаштуванням українських свят у память 200-літніх народин Юрія Вашинґтона.

На нарадах відділу піднесено теж, що не можна нам нарікати на тяжкі часи, а треба мимо них піддержати таку важну справу як Світова Вистава. Бо є у нас і тепер багато таких людей, що мають гроші, але не дають на ніяку ціль. От недавно вимантили якісь ошуканці від одної нашої жінки $1,400 за машинку до підроблювання грошей. А як хто зайшов до тої жінки і просив якоїсь жертви на народну ціль, то ніколи не міг нічого дістати.

Нам треба поперти Виставу з усієї сили, і то поодиноким громадянам і товариствам та клюбам. Гроші повинні бути зібрані до місяця. Тому всі до збірки і жертвенности на Виставу!

Гр. Тимчій.

—o—

ТРЕНТОН, Н. ДЖ.

Листопадове Свято.

Дня 11 грудня трентонські Українці відсвяткували урочисто це свято. Свято почалося панахидою в церкві, біля зеленої могили, при якій стояв березовий хрест, на котрім виднівся терновий вінок. о. В. Горохівський, відправивши панахиду за погибших героїв, виголосив зворушаючу промову.

Вечером в парафіяльній салі відбувся концерт. Вступне слово виголосив о. В. Горохівський. Відтак виступив хор, котрий відспівав кілька січових пісень, за що був нагороджений рясними оплесками, бо хор зіспіваний, під умілою рукою о. Горохівського, пописався гарно. І. Сабат віддеклямував дві деклямації Б. Лепкого: „Напис на стрілецьких могилах", та „І в мене був Рідний Край". Деклямації вийшли добре, підібрані вміло й до часу. Хор школярів відспівав кілька пісень, а окремі діти віддеклямували кілька поезій.

Святочний реферат виголосив В. Гасій. Бесідник говорив переконуючо та до хвилі часу. Говорив, що й найкраща армія мусить програти, коли за нею не стане ввесь нарід на всіх ділянках національного життя, щоб спільно помогти армії в її крівавих боях. Цього властиво в нас бракувало, й це ми мусимо на будуче направити.

Потім знов виступив хор з іншими піснями й пописався добре та заслужив на повне признання публики.

Збірка на інвалідів принесла 13 дол. 30 центів. Зложили слідуючі: о. В. Горохівський 2 дол. 50 ц.; по 1 дол.: М. Терлецька, П. Ґульґун, М. Маркевич, П. Наконечна, С. Мартинів; по 50 ц.: В. Гасій, І. Єдлінський, П. Єдлінський, А. Думанська; П. Кинда 40 ц.; М. Савчак 30 ц.; по 25 ц.: М. Скоропад, Т. Мазовіта, Є. Сабат, В. Трух, П. Трух, А. Крупа, А. Кривий, П. Черкас, П. Доманський, А. Забитовська, А. Роґоза; по 15 ц.: Анофіцир, Скоропад, Сабат.

Гроші вислано через Обєднання для Інвалідів.

Гість.

—o—

ДІТРОЙТ, МІШ.

На допомогу Виставі.

Всюди на нашій іміґрації роблять заходи, щоби зібрати фонди на влаштування української вистави в Шікаґо.

Загал уже розуміє, що саме нам, Українцям, як поневоленому народови, треба бути на Світовій Виставі в Шікаґо й виказати, що хоч ми були і в неволі, а всежтаки створили свою питому культуру.

Тимчасовий Комітет, що взяв на себе ініціятиву в справі зорґанізування помочі Виставі з Дітройту, звертається отсим до всіх місцевих орґанізацій і просить вибрати від себе делеґатів і прислати їх на збори, які відбудуться в суботу, дня 11. лютого, в год. 7.30, в ґалі при Кліперт і Едворд. Там вибереться центральний комітет збірки.

Іван В. Дячун.

—o—

ДІТРОЙТ, МІШ.

В память Мазепи.

Заходами панни М. Д. Романів і д-ра А. Т. Кібзея видано невеличку брошуру, гарно зредаґовану, присвячену памяти 300-літніх народин гетьмана Івана Мазепи.

Брошуру видано з нагоди цьогорічного Свята Злуки, яке влаштовується в память 14-літніх роковин проголощення соборности українських земель.

В брошурі подано по анґлійськи короткий начерк про гетьмана Мазепу, як теж передруковано частини з славної поеми **„Мазепа"**. Передруковано ті місця, де поет уживає слова „Україна".

PRESS REPORTS ON UKRAINE AND UKRAINIANS.

ACTIVITIES OF MUSICIANS.

Next Saturday evening the Ukrainian Art Theatre will give Tchaikovsky's opera "Mazeppa" at Mecca Temple. This will be the American première of the work, so far as is known.

The libretto is based on Pushkin's poem "Poltava," which deals with the unsuccessful coalition between Mazeppa, seventeenth century Hetman of Ukraine, and Charles XII of Sweden against Peter the Great. The score, according to a critique following the German première in 1931, is rich in the contrapuntal instrumentation of the many national melodies which Tchaikovsky has woven through it, and attains almost to the srength of Mussorgsky in some of the chorus scenes. The cast will include Thalia Sabanieeva, Alexis Tcherkassy, Elena Bussinger, Mikhail Shvetz and Ivan Velikanoff. The ballet will be directed by Dimitri Chutro. Paul Ouglitzky will conduct, and the décors are by Yashya Anchutin.

(The New York Times, Sunday, January 29, 1933).

—o—

HAPPY CONCERT IS PRESENTED BY UKRAINIANS.

Appear in Holiday Garb for Program.

By Edward Moore.

Gay with all the hues of the rainbow, gay also in the tones of their voices, the Ukrainian chorus of Chicago sang at the Studebaker theater yesterday afternoon under the direction of George Benetzky.

This is a comparatively new organization, but in a few seasons it has become one of the striking singing groups of the community. Its membership numbers about forty, and these forty have merged themselves into highly expert ensemble. From Russia on the one side and the United States on the other they have an enormous field of attractive songs from which to draw, they are quite evidently docile under the discipline of learning them, and when they appear in public they costume themselves in the holiday garb of the Ukraine and sing as though every song were a holiday joy.

Sometimes humming an accompaniment for a solo melody, sometimes bursting out into sustained phrases, sometimes nearly and deftly projecting a rapid fire series of syllables that fairly dance in their exuberance, these Ukrainians are a cheery group. Their program was divided into three sections, a group of Ukrainian songs, followed by another group of Tschaikowsky's liturgical compositions, in commemoration of his death forty years ago, and finally a group of songs in English, with special emphasis on "Listen to the Lambs," "Annie Laurie," and "Deep River." It was one of the enjoyable events of the season.

(Chicago Daily Tribune, Monday, January 23, 1933).

ПОДЯКИ.

Я, нижче підписана, складаю сердечну подяку У. Н. Союзови і Головним Урядникам за виплачення мені запомоги в сумі $25 з запомогового фонду, котрі в такий прикрий час стали мені у великій пригоді. Та взиваю всіх, котрі ще не є в У. Н. Союзі членами, приступати якнайчисленніше, бо се є одинока українська інституція як також і батьком українського народу на вільній землі Вашинґтона.

Марта Швець,
членкиця від. 50-го в Лорейн, О.

—o—

Задоволений я нині, що за молодих літ я вступив до такої славної орґанізації Українського Народного Союза. Перебув я дві операції і перележав хорий у шпитали два місяці, а Батько Союз загоїв мої рани: в найтяжчім моїм положенню отримав я $50 з фонду запомогового. Щасливий той, хто є під крилами нашого старого Батька.

Іван Дунчак,
член 218 від. У. Н. Союза,
Кемпбел, О.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

ТАРЗАН МОЖНОВЛАДЕЦЬ ДЖУНҐЛІВ.

(58)

За параваном у гаремі лежала Атея й прислухувалася розмовам у мужеській половині намету. Вона прислухувалася розмові свого батька з його братом Толоґом. „Його ми мусимо усунути з нашого шляху, говорив шейк — чуєш!" „Я вже більше не буду робити такої спроби. Досить для мене одного разу", відповів Толоґ. „Хто тобі каже, що ти це повинен робити?" — відповів шейк. „Я на це маю інший плян. Мій плян є такий. Ось слухай і скажи, чи не добрий він".

Шейк Ібн Джед розповів свому братови Толоґови плян убивства Тарзана. Плян його був, щоби Стимбол убив Тарзана й тоді вина за це не спаде на Арабів. „Ми цим способом позбудемося їх обох. Коли прийдуть Вазири й довідаються, що Стимбол убив Тарзана, то тоді вони по свому розправляться з ним. Цим ми відразу спекаємося отих обох християнських собак", закінчив свою розмову шейк. „Хай буде Алах благословенний, що я маю такого мудрого брата!" — сказав Толоґ.

Та вони обидва не знали того, що за параваном їм прислухувалась Атея, а на дворі біля намету притаїлася якась постать, що також уважно прислухувалась. Вони зовсім забули, що часто німі стіни та дерева мають вуха. По наказу шейка перед ним зявився Стимбол, а тимчасом Толоґ пішов геть. Атея укладала пляни, як ратувати Тарзана, а таємнича постать подалася геть від намету й зникла в темноті ночі.

—o—

Стимбол зявився в наметі шейка й почав нарікати, що так пізно в ночі його розбудили зі сну. Адже нічого такого не сталося, щоб його турбувати. „Пане, я покликав тебе в дуже важній справі для тебе самого. Я хочу тобі сказати, що Тарзан домагається, щоб я тебе віддав йому для розправи за те, що ти вбив Блейка. Він за те хоче тебе вбити завтра ранком", сказав шейк. „Але ти не видаси мене йому?" — запитав Стимбол з занепокоєнням.